

KINH TẾ PHÁP: TÌNH HÌNH 2012 VÀ TRIỂN VỌNG 2013

Nguyễn Cảnh Cường và Vũ Anh Sơn

Paris

1. Bức tranh toàn cảnh

Kết thúc năm 2012, nước Pháp đã chứng kiến: Hàng chục ngàn doanh nghiệp đóng cửa; Thất nghiệp không ngừng tăng mạnh kể từ năm 2008 và chạm ngưỡng 10% lực lượng lao động (hơn 3,3 triệu người thất nghiệp toàn phần); Tăng trưởng GDP 0,1%; Sức mua có khả năng thanh toán của các hộ gia đình giảm -0,1%; Xuất khẩu tăng 2,6% (hơn 444 tỉ Euro); Nhập khẩu tăng 0,4% (hơn 511 tỉ Euro); Thâm hụt ngân sách công -4,5% GDP; Thâm hụt tài khoản vãng lai -2% GDP; Lạm phát 2%.

Tỉ lệ thất nghiệp tại Pháp đặc biệt nghiêm trọng ở giới trẻ. Có đến 22% thanh niên dưới 25 tuổi không có việc làm, trong khi tỉ lệ thất nghiệp chung là 10%. Nhóm người chịu ảnh hưởng nặng nề nhất là những người lao động có tay nghề thấp. Nhóm người này chiếm tới 38,3% lực lượng lao động và có tỉ lệ thất nghiệp 15,2%.

Tuy nhiên, nếu so sánh với nhiều nền kinh tế khác trong EU và Khu vực đồng Euro thì Pháp vẫn có phần khá dĩ hơn trong giai đoạn khủng hoảng hiện nay.

Nước Pháp có chính phủ mới với tổng thống François Holland (Đảng Xã hội) kể từ ngày 15/5/2012. Hai đợt bầu cử Quốc hội bổ sung trong tháng 6/2012 đã cho Đảng Xã hội vị thế đa số tuyệt đối tại cơ quan lập pháp tối cao của nước Cộng hòa, tạo thuận lợi đáng kể cho các dự án cải cách của Chính phủ. Tuy nhiên, thời gian 6 tháng kể từ khi nhậm chức chưa đủ để tổng thống François Holland thực hiện được khẩu hiệu tranh cử “thay đổi” của mình.

Nhìn lại những xu hướng chủ đạo của nước Pháp kể từ thời kỳ thịnh vượng những năm 1960, có thể thấy 5 nhân tố vĩ mô nổi bật, bên cạnh những nhân tố khác cá tích cực và tiêu cực, được tích tụ trong nhiều năm như sau:

Một là, chi tiêu công quá lớn.

Trong vòng 50 năm trở lại đây, các khoản chi của các đơn vị hành chính công đã tăng khoảng 20 điểm GDP, chủ yếu do sự phát triển của hệ thống bảo hiểm xã hội và các khoản chi ngày một lớn cho người già và người thất nghiệp (trong đó người nhập cư chiếm tỉ lệ ngày càng tăng). Trong những năm 60 và 70 của thế kỷ trước, chi tiêu công của Pháp xấp xỉ mức trung bình của châu Âu

nhưng bắt đầu vượt lên vào những năm 80 và đạt đỉnh vào năm 1993 là 54,8% GDP. Trong khi đa phần các nước OECD (ngoại trừ Nhật Bản) đã cắt giảm nhanh chóng và đáng kể chỉ tiêu công của mình trong giai đoạn 1993 - 2007 (Toàn EU giảm chỉ tiêu công trung bình hơn 6,3 điểm GDP), nước Pháp chỉ giảm có 2,2 điểm GDP. Bắt đầu từ năm 2007, cùng với những tín hiệu đầu tiên của cuộc khủng hoảng kinh tế, chỉ tiêu công tại Pháp tăng mạnh trở lại và vượt qua tất cả các nước OECD với tỉ lệ 56,6% GDP vào năm 2010 trong khi mức trung bình của châu Âu là 51% GDP. Các khoản chi chiếm tỉ lệ cao nhất là bảo trợ xã hội và giáo dục. Chi cho bảo trợ xã hội (không kể 8% cho khám chữa bệnh) chiếm đến 24,2% GDP, cao hơn mức trung bình 20,5% của toàn Khu vực Euro. Chi công cho giáo dục của Pháp chiếm 6% GDP, nhiều hơn mức trung bình 5,1% của khu vực. Từ năm 2007 đến 2011, chi công ở Pháp đã tăng thêm 3,9 điểm GDP. Chi nhiều hơn thu buộc Chính phủ phải đi vay nợ. Nợ công của Pháp tiếp tục tăng mạnh: 577 tỉ Euro từ đầu cuộc khủng hoảng và chính thức chạm ngưỡng 90% GDP (tương đương 1.800 tỉ Euro) cuối năm 2012. Cho dù lãi suất vay thấp (2,5-3%/năm), nhưng số tiền lãi phải trả hàng năm cũng lên tới hàng chục tỉ Euro và là gánh nặng không hề nhỏ đối với người đóng thuế Pháp. Nếu chỉ tính riêng năm 2011, tiền lãi chính phủ Pháp phải trả trên tổng số nợ công mới (182 tỉ Euro) là 5,26 tỉ.

Thâm hụt ngân sách quốc gia tiếp tục ngấp

nghe ở mức 180 tỉ Euro, chiếm hơn 8,2% năm 2010 và 8,1% năm 2011.

Hai là, phi công nghiệp hóa quá nhanh.

Nước Pháp đã chứng kiến sự chuyển đổi "ngoạn mục" từ lao động công nghiệp sang lao động dịch vụ trong nhiều thập kỷ qua. Tính từ năm 1980 - 2010, số lượng lao động trong lĩnh vực công nghiệp đã giảm đi 2,1 triệu người. Nguyên nhân chủ yếu dẫn tới tình hình hình trên là sự cạnh tranh từ các thị trường nước ngoài, đặc biệt từ các nền kinh tế mới nổi như Trung Quốc, Ấn Độ, Brasil, Indonesia, Thái Lan, Việt Nam và một số nước thành viên EU mới kể từ khi tiến trình toàn cầu hóa được đẩy mạnh trên toàn thế giới và nhu cầu outsourcing* ngày càng lớn của các doanh nghiệp Pháp trong các lĩnh vực như: kế toán, logistic, chăm sóc và bảo trì cơ sở. Chính quá trình outsourcing đã chuyển 28% lực lượng lao động, tương đương 1,1 triệu việc làm từ các ngành công nghiệp sang lĩnh vực dịch vụ trong giai đoạn 1980 - 2002 nhưng rồi chậm dần xuống 5% thời kỳ sau đó. Cạnh tranh quốc tế đang ngày càng ảnh hưởng mạnh tới việc làm tại Pháp khi hàng tiêu dùng nhập khẩu từ các nước thứ ba rẻ hơn hàng hóa sản xuất tại Pháp. Cho tới năm 2011, giá trị thặng dư của các ngành công nghiệp đã giảm xuống chỉ còn 13,8% GDP so với 15% thời kỳ trước đó.

* Trên các báo hay dùng thuật ngữ "dịch vụ gia công" hay "hoạt động thuê ngoài". (Chú thích của Tòa soạn).

Hơn 300.000 lao động trong lĩnh vực này bị mất việc làm chỉ trong 4 năm 2008 - 2011. Phần lớn số lao động này khó tìm được việc làm mới.

Ba là, thành tích xuất khẩu quá khiêm tốn trong khi thị trường nội địa tăng trưởng chậm.

Thật đáng ngạc nhiên khi Pháp chỉ có 4% doanh nghiệp làm xuất khẩu và trong số này thì có đến 30% là các doanh nghiệp thủ công. Cho tới năm 2012, số lượng doanh nghiệp Pháp xuất khẩu chỉ còn khoảng 95 nghìn (Đức có 300 nghìn doanh nghiệp xuất khẩu), trong đó 1.000 doanh nghiệp hàng đầu đã chiếm đến 70% kim ngạch xuất khẩu của Pháp. Thị phần hàng xuất khẩu của Pháp trên toàn thế giới đã giảm từ mức kỷ lục 5% năm 2004 xuống 3,1% năm 2012. So với năm 2011, xuất khẩu của Pháp năm 2012 chỉ tăng 2,6% đạt hơn 444 tỉ Euro. Trong bối cảnh đó, thị trường nội địa lại bị hạn chế với khoảng 65,3 triệu người tiêu dùng và mức tăng dân số bình quân 2,1%/năm (tương đương với số người chết tự nhiên). Tổng nhu cầu tiêu dùng của các hộ gia đình thậm chí giảm 1% năm 2012.

Bốn là, đầu tư cho phát triển còn hạn chế trong khi chi phí lao động tăng.

Từ 10 năm nay, ngân sách nhà nước của Pháp đầu tư cho kinh tế gần như không thay đổi và chỉ giao động ở mức 3,4% GDP. Chi số trung bình của Khu vực là 4,9% GDP. Tại Đức, ngân sách đầu tư cho kinh tế tăng từ

1,43% GDP năm 1995 lên 4,8% năm 2011. Trong thời kỳ khủng hoảng, đầu tư trong nước của doanh nghiệp không tăng còn đầu tư của hộ gia đình tăng không đáng kể (0,8% năm 2012). Trong khi đó, chi phí lao động tại Pháp không ngừng tăng cao và vượt cả mức tăng năng suất lao động. Các nghiệp đoàn dường như khá thành công trong việc đòi giới chủ tăng lương và phúc lợi thông qua các cuộc đình công và biểu tình. Chi phí cho một giờ lao động tại Pháp trong lĩnh vực công nghiệp và dịch vụ hàng hóa đã tăng từ 24,4 Euro năm 2000 lên 35,2 Euro năm 2012; từ 24 Euro lên 36,8 Euro cùng thời kỳ trong lĩnh vực chế tạo. Trong khi đó, mức trung bình tương ứng của Khu vực lần lượt là từ 20,8 Euro lên 28,5 Euro và từ 21,9 Euro lên 30,3 Euro¹.

Nếu lấy năng suất lao động bình quân là 100 điểm vào năm 2000 thì cho tới năm 2011 tiền lương trung bình của châu Âu là khoảng 99 điểm, của Đức khoảng 95 và của Pháp là 102. Bên cạnh đó, thuế doanh nghiệp và các nghĩa vụ đóng góp của chủ doanh nghiệp cho người lao động tại Pháp cũng khá cao. Từ nhiều năm qua, chủ doanh nghiệp Pháp phải đóng thuế từ 15 - 39,43% trên doanh thu, nộp phí bảo hiểm xã hội 30% lương và đóng góp cho Quỹ Hưu trí 20 - 25%, Quỹ Đào tạo 0,55 - 1,6% và một số chi phí khác ít nhất 5%. Nếu tính trên GDP, tổng số tiền giới chủ doanh nghiệp Pháp phải trả cho người lao động đã tăng từ 35,7% năm

¹ Nguồn: Le Monde, Le Bilan du Monde, Edition 2013.

1975 lên 43,2% năm 2008 và vượt xa mức trung bình 28% của các nước EU trong cùng thời kỳ².

Năm là, quá trình tư nhân hóa trong lĩnh vực công nghiệp chưa đủ mạnh.

Mặc dù vai trò của Nhà nước trong lĩnh vực thương mại đã giảm đi đáng kể bắt đầu từ làn sóng tư nhân hóa những năm 1986 - 1988 và từ 1993 nhưng chính phủ Pháp vẫn sở hữu tới 61 tỉ Euro cổ phiếu (tương đương 3 điểm GDP) vốn của các tập đoàn lớn bất chấp cuộc khủng hoảng tài chính chưa có hồi kết.

2. Chính sách kinh tế Pháp trong nhiệm kỳ Tổng thống 2012 - 2017

Tổng thống François Hollande đã được cử tri Pháp giao trọng trách lãnh đạo quốc gia vào giai đoạn mà nước Pháp và EU đang trải qua một cuộc khủng hoảng kinh tế khó khăn nhất từ sau khi kết thúc Đại chiến thế giới lần thứ Hai. Trong diễn văn mừng năm mới 2013, ông Holland đặt mục tiêu cải thiện tình trạng thất nghiệp vào cuối năm nay và đưa nước Pháp thoát khỏi khó khăn kinh tế trong năm 2014.

Năm 2013, Chính phủ đề ra mục tiêu tăng trưởng kinh tế 0,8% và giảm dần thâm hụt ngân sách từ mức 4,5% GDP hiện nay xuống 3% vào cuối nhiệm kỳ (năm 2017).

Kịch bản tăng trưởng cho giai đoạn 2012-2017 sẽ là tăng trưởng năng động tự nhiên trong toàn Khối với sự trợ giúp của

một chính sách tiền tệ hài hòa. Tuy nhiên, tăng trưởng năng động tự nhiên này sẽ bị hạn chế rất lớn nếu chính sách tiền tệ quá thắt chặt. Ngoài ra, tỉ giá giữa đồng Euro với các ngoại tệ khác và biến động giá dầu hòa cũng sẽ ảnh hưởng đáng kể tới kịch bản phát triển tích cực hoặc tiêu cực cho giai đoạn 2012-2017.

Những biện pháp chính đầu tiên của Chính phủ mới bao gồm:

Tạo việc làm

Hợp đồng chuyển giao thế hệ là một tham vọng nhằm kim hãm tình trạng thất nghiệp của giới trẻ cũng như những người cao tuổi. Theo đó, khi ký hợp đồng này, lao động trẻ vào nghề sẽ được dẫn dắt bởi một lao động thâm niên trong vòng 5 năm. Trong thời gian này cả hai đều không thể bị sa thải và doanh nghiệp theo đó sẽ được miễn hoàn toàn các loại thuế đối với lao động trẻ và các khoản bảo hiểm thất nghiệp đối với lao động thâm niên. Chính phủ dự kiến trong nhiệm kỳ của mình sẽ có 500 nghìn hợp đồng chuyển giao thế hệ.

Theo đánh giá của INSEE, 500 nghìn hợp đồng này sẽ tạo thêm từ 48 nghìn đến 99 nghìn việc làm mới.

Hợp đồng lao động tương lai cũng nhằm giảm tỉ lệ thất nghiệp ở giới trẻ thông qua cam kết tài trợ tới 75% lương tối thiểu (SMIC) của Chính phủ cho các doanh nghiệp tuyển dụng lao động trẻ. Chương trình này hy vọng mang lại 150 nghìn việc làm từ 2013-2017.

² Nguồn: OFCE, L'économie française 2013.

Chấm dứt chính sách miễn thuế đối với giờ làm thêm của Chính phủ tiền nhiệm được áp dụng từ 1/10/2007. Theo đó tất cả các giờ làm thêm trong tất cả các doanh nghiệp đều sẽ phải chịu thuế thu nhập kể từ 1/9/2012.

Trong giai đoạn 2012-2014, số lượng giờ làm thêm sẽ giảm một cách đáng kể, tuy nhiên biện pháp này hứa hẹn sẽ giữ lại được gần 18 nghìn việc làm có khả năng sẽ bị mất đi nếu như các doanh nghiệp tiếp tục dựa vào chính sách làm thêm giờ. Hai ảnh hưởng ngược chiều nhau của chính sách này đó là: Tiêu cực đối với sức mua của những lao động tận dụng được biện pháp này và tích cực đối với việc làm khi các doanh nghiệp vừa và lớn (từ trên 20 lao động) sẽ không sử dụng các biện pháp thêm giờ mà thay vào đó là thuê thêm lao động.

Theo đánh giá của INSEE, một khi biện pháp này được thực thi đầy đủ, thâm hụt ngân sách công sẽ giảm được 0,16 điểm GDP.

Thuế

Tăng 25% tiền học phí và giảm tiền hỗ trợ gia đình. Đây là hai biện pháp đánh vào hai đối tượng hoàn toàn khác nhau. Trong khi tăng học phí ảnh hưởng chủ yếu tới những hộ gia đình thu nhập thấp thì giảm hỗ trợ gia đình lại ảnh hưởng chủ yếu tới những gia đình có điều kiện kinh tế hơn. Hai biện pháp này nhằm cân bằng các đối tượng xã hội và được kỳ vọng sẽ điều tiết khoảng 400 triệu Euro từ những gia đình có điều kiện sang những gia đình thu nhập thấp. Tổng

thống Holland còn muốn tăng mức thuế thu thập tối đa từ 45% hiện nay lên 75% đối với những cá nhân có thu nhập trên 1 triệu Euro nhưng không được Hội đồng Lập pháp chấp nhận vì bị chỉ trích là có nhiều bất cập. Chính phủ tuyên bố sẽ đưa ra một biện pháp khác "tương tự".

Bảo hiểm xã hội

Rút ngắn tuổi về hưu với một số đối tượng nhất định. Đây cũng là một trong những quyết định được thực thi đầu tiên ngay sau Tổng thống mới trúng cử. Luật này cho phép những người đã đóng đầy đủ bảo hiểm xã hội và bắt đầu đi làm từ năm 17 tuổi có thể về hưu sớm ngay từ 60 tuổi thay vì phải tiếp tục làm việc cho đến 65 tuổi.

Tăng lương tối thiểu và khống chế mức tăng tiền thuê nhà

Chính phủ mới đã tăng mức lương tối thiểu (SMIC) lên 2%. Biện pháp này trên thực tế chỉ mang lại mức tăng 0,6% do đầu năm 2013 lương cơ bản đã được lên kế hoạch tăng 1,4% từ trước đó. Bên cạnh đó, Chính phủ hạn chế trần mức tăng tiền thuê nhà cuối hợp đồng nhưng biện pháp này sẽ gặp nhiều khó khăn và chi thực sự hữu hiệu khi nó không ảnh hưởng gì đến nguồn cung nhà cho thuê và cũng rất khó để có thể tránh được thực tế là chủ nhà sẽ đưa ra giá cho thuê cao ngay từ hợp đồng thuê nhà đầu tiên để bù cho việc bị hạn chế tăng giá khi gia hạn hợp đồng. Một yếu tố nữa là biện pháp này có thể sẽ không khuyến khích chủ nhà sửa chữa và nâng cấp nhà

cho thuê, ảnh hưởng chung tới toàn bộ tòa nhà hay khu nhà đó.

3. Dự báo kinh tế Pháp 2013

Nhiều tổ chức phân tích kinh tế đã đưa ra dự báo về một năm 2013 đầy khó khăn cho Pháp.

OECD đánh giá mức tăng trưởng cho Pháp trong năm 2013 chỉ đạt 0,3% và có thể đạt 1,4% vào năm 2014. Tình trạng thất nghiệp tiếp tục tăng bất chấp những nỗ lực không ngừng của Chính phủ và sẽ đạt mức 11% vào năm 2014. Mục tiêu đưa thâm hụt ngân sách về mức 3% GDP như dự kiến dường như bất khả thi. INSEE (Viện Nghiên cứu và Thống kê kinh tế Pháp) dự báo tăng trưởng trong hai quý đầu của năm 2013 chỉ 0,1% và cho rằng mục tiêu tăng trưởng 0,8% cho cả năm 2013 hầu như là không thể bởi điều này đòi hỏi hai quý cuối năm 2013 phải có tăng trưởng trên 1%. Tình hình thất nghiệp đang ở mức 10,5% vẫn sẽ tiếp tục tăng nhưng với tốc độ giảm dần và dừng ở mức 10,9% vào cuối năm 2013 nếu các biện pháp phục hồi sức cạnh tranh phát huy hiệu quả. Tuy nhiên, phần lớn các biện pháp kể trên đều khiến chi ngân sách tăng thêm và điều này sẽ làm cho mục tiêu giảm thâm hụt ngân sách xuống 3% vào cuối năm 2013 là gần như không thể đạt được.

Tuy nhiên, nước Pháp cũng có một số tín hiệu tốt lành khi bước sang năm mới 2013. Tinh thần người dân Pháp đang phục

hồi. Chỉ số niềm tin của người tiêu dùng đạt 86 điểm so với 80 điểm vào cuối năm 2011. INSEE dự báo chỉ số phục hồi của kinh tế Pháp là 0,73/1 cho năm 2013 (Đây là tín hiệu rõ nét cho thấy nền kinh tế đang phục hồi). EUROSTAT, Tổng cục Thống kê Châu Âu, cũng đưa ra thông tin rằng GDP của EU, bạn hàng lớn nhất của Pháp, chiếm tới 2/3 xuất nhập khẩu của Pháp, cũng sẽ tăng 0,4% vào năm 2013 mặc dù năm qua đã giảm 0,3%. Mặt khác, nếu như tỉ giá Euro/USD không "xấu đi" thì xuất khẩu của Pháp sẽ có cơ hội tăng trong năm 2013. Bộ Ngoại thương Pháp mới được tái lập sau hơn 20 năm đang triển khai một chiến lược xúc tiến xuất khẩu hướng tới các nền kinh tế mới nổi để mở thêm cơ hội tiếp cận thị trường cho các doanh nghiệp Pháp và cải thiện tình hình thâm hụt thương mại quốc gia. Tổng thống François Holland đang kêu gọi các nước có thặng dư thương mại lớn với Pháp quan tâm nhập khẩu thêm sản phẩm Pháp. Thông điệp này có thể sẽ được chuyển hóa thành các yêu cầu cụ thể của chính phủ Pháp trong các cuộc đàm phán trao đổi lợi ích song phương với các quốc gia đối tác ngay trong năm 2013. Nếu Pháp thành công trong nỗ lực thúc đẩy xuất khẩu các sản phẩm có thể mạnh như trang thiết bị quốc phòng, thiết bị hàng không, năng lượng nguyên tử, vận tải đường sắt và đường tàu điện ngầm, v.v. kinh tế Pháp sẽ có thêm cơ hội khởi sắc trong thời gian tới.